

РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПОЛЬЩІ

Реформа освіти в Польщі, розпочата в кінці 90-х рр. ХХ століття, охопила всі ланки системи – структуру, зміст, управління, фінансування тощо. Стратегією реформи є створення принципово нової системи освіти, яка б надавала можливість кожній людині отримати і постійно поповнювати знання впродовж усього її активного життя – системи безперервної освіти. Актуальність дослідження аргументована по-перше, реформуванням системи освіти України та аналізу польської модернізації, що є корисним для розробки власних шляхів розвитку; по-друге, тим, що багато випускників продовжують навчання в польських вишах і залишаються там на роботу, тож вивчення чинників, що спряють міграції може сприяти зменшенню відтоку кадрів з країни.

Розвиток освітніх реформ в Польщі досліджували вітчизняні та зарубіжні науковці: А. Василюк, Л. Гриневич, В. Андреев, В. Пасічник, К. Савина, М. Пальчук, Ф. Шльосек, Е. Лодзинська, Ю. Федорик, К. Хоменко та інші.

В середині 90-х років ХХ століття Центр освітніх досліджень і інновацій (Centre for Educational Research and Innovation — CERI), що діє в рамках Організації економічного співробітництва і розвитку (OECD), рекомендував керівництву народної освіти Польщі розробити державні освітні стандарти, змінити критерії визначення компетенцій, потенційні можливості і індивідуальні особливості польських шкіл. Широкомасштабна реформа системи освіти Польщі охопила всю структуру системи освіти, змістовні аспекти навчання, систему менеджменту, контролю якості і оцінювання компетенцій, знань і навичок [4, с. 99].

Реформа сприяла учням професійних шкіл, які бажали продовжувати свою освіту, а вищі навчальні заклади отримали більшу самостійність та стали повноправними суб'єктами польської науки. Почастішали контакти студентів Польщі зі студентами з інших країн Європи завдяки різноманітним освітнім програмам ЄС. Це стало передумовою функціонування такої системи освіти, яка відрізняється конкурентоздатністю та високим престижем [4, с. 100].

Основний принцип реформи – демократизація освіти. Польські вчені сформулювали наступні принципи: загальності освіти, її наступності, безперервності, єдності і диференціації, заміна вузькопрофільного навчання широкопрофільним, принцип всебічного розвитку учнів, виховання за допомогою праці, широкого фронту освіти і виховання, гнучкості, державності, соціалізації, науковості й економічності освіти [2, с. 106].

З міністерствами, яким підпорядковані найбільші (державні) заклади співпрацює Центральна Рада з вищої освіти (створена ще у 1947 році), яка складається з 50 обраних представників ВНЗ і наукової громадськості. Закон надав Раді чималі наглядові права, адже без згоди не розподіляються кошти бюджету і не виходять міністерські накази [3, с. 105]. В сфері оцінки якості та контролю, а також стандартизації випускних іспитів у вузі Міністерство освіти має в своєму розпорядженні лише деякі повноваження, такі як: встановлення видів дипломів і переліку спеціальностей, що отримуються у вузах. Навчальні плани і програми визначаються самими вузами, а міністерство обмежується

контролем якості випускних іспитів. Центральна Рада відповідно до закону повинна розробити Каталог основних вимог до навчання у вузі. Відповідальність міністерства поширюється також і на недержавні вузи. Вона обмежується виданням обов'язкового Положення і наглядом за юридичною стороною діяльності недержавних вузів. Недержавні вищі учбові заклади створюються за дозволом міністра народної освіти і отримують юридичні права після занесення їх в реєстр недержавних вузів, який ведеться Міністерством народної освіти і спорту [5, с. 387].

Організація і зміст навчання у вузі, як і щорічний прийом абітурієнтів, раніше регулювалися державою. Проте з 1989/90 навчального року вузи отримали гарантоване законом «Про вищу освіту» право самим приймати рішення щодо визначення критеріїв відбору і правил прийому абітурієнтів. Вступати до вузу можуть лише особи, що отримали атестат зрілості (*świadcetwo maturalne*), склавши випускні іспити (*egzamin maturalny*). Правила вступу на 1-й курс визначаються автономно кожною вищою школою. Деякі організують вступні іспити, інші приймають студентів на основі конкурсу оцінок атестата зрілості, треті — лише на основі заяви [3, с.103].

У Польщі є кілька типів вищої освіти, що відрізняються умовами, яким студент повинен відповідати щоб бути зарахованим, тривалістю навчання та професійним ступенем, який студент може отримати після завершення цього навчання:

- перший ступінь вищої освіти – професійне навчання, яке готує для роботи в конкретній професії і закінчується отриманням ступеню бакалавра (ліцензіата) чи інженера. Навчання першого ступеню триває від шести до восьми семестрів. Для отримання цієї вищої освіти потрібно завершити повну середню освіту і отримати атестат зрілості середньої школи в Польщі або за кордоном.

- другий ступінь вищої освіти – професійне навчання, яке закінчується для випускників отриманням ступеня магістра або еквівалентного ступеня (наприклад, лікар, стоматолог, ветеринар). Другий ступінь навчання триває 3-5 семестрів. Наука на другому ступені вимагає попереднього завершення першого ступеня в Польщі або за кордоном.

- третій ступінь вищої освіти, тобто навчання на докторантурі, яке надає можливість отримання передових знань у певній галузі або дисципліні науки. Докторантура триває від шести до восьми семестрів. Необхідною умовою для отримання цієї освіти є отримання ступеня магістра.

Випускники, які закінчили навчання у вищій школі, отримують такі професійні ступені: «ліценціат» (*licencjat*) – аналог європейського бакалавра, надається після завершення 4–6 ступенів освіти та після завершення 3 або 3,5 років навчання у вищих професійних школах.

Ступінь «Інженер» (*inżynier*) – надається випускникам вищих професійних технічних закладів, за винятком архітектури (*inżynier architekt*), містобудування, сільського або лісового господарства, а також в інших галузях навчання, де технічні предмети становлять не менше 50 % занять навчального курсу, передбаченого програмою навчання за цими напрямками.

Ступінь «магістр» (*magister*), а також «магістр мистецтв», «магістр технічних наук», «магістр архітектури», «лікар», «лікар-дантист», «лікар-ветеринар», «магістр з медичного догляду», «магістр-акушер» – надаються

після завершення 4–6 річного магістерського курсу. Ступінь «магістр» також може бути отриманий після завершення 2–2,5 років додаткового магістерського навчального курсу особами, які закінчили вищі професійні навчальні заклади з ступенями «ліценціат» або «інженер» [6].

Вища освіта у Польщі більшою мірою схильна до міжнародних тенденцій, пов'язаних з посиленням маркетингової орієнтації професійного навчання. Іншими словами, вузи випускають тих фахівців, яких потребує ринок праці. Орієнтація на ринок праці ґрунтується на значній автономії і фінансовій самостійності освітніх і наукових установ. Наша країна тільки починає розвивати механізми підвищення фінансової і управлінської самостійності вищих учбових закладів. Серед пріоритетних, стратегічних напрямів розвитку польської освіти, на яких концентруються основні фінансові ресурси держави, виділені стійкий розвиток транспортної інфраструктури, сільського господарства, енергетична, екологічна і національна безпека. Проте, в даний час вони не входять до числа найбільш популярних напрямів професійної підготовки студентів, як і професії для деяких інших провідних галузей польської економіки за вкладом у прибуткову частину національного бюджету. Перші місця у рейтингу спеціальностей польських вузів займають економіка і управління, соціологія, педагогіка і медицина.

Результати функціонування системи освіти Польщі не мають на даний час високих оцінок на міжнародному рівні, проте темпи розвитку, об'єм інвестицій на всіх рівнях освіти, його доступність і підтримка ЄС дозволяють прогнозувати успішне вирішення поставлених перед польською освітою стратегічних завдань.

Список використаної літератури

1. *Андреев В.И.* Реформы высшего образования в постсоциалистических странах Европы на рубеже веков / В.И. Андреев, В.А. Степанов. – Мн.: НИО, 2000. – 96 с.
2. *Андрушкевич Ф.* Польський «освітній прорив» та його значення для українських освітніх інновацій / Ф. Андрушкевич [Текст] // Вища освіта в Україні. – 2010. – № 4. – С. 103–108.
3. *Пальчук М.* Модель професійної освіти і навчання у Польщі – четвертий етап європейської інтеграції / М. Пальчук // Порівняльна професійна педагогіка. – 2011. – №2. – С. 101–111.
4. *Федорик Ю.В.* Реформи польської освіти: досягнення й перспективи [Електронний ресурс] // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). Бердянськ : БДПУ, 2005. – № 1. – С. 98–102.
5. *Хоменко К.П.* Сучасні тенденції розвитку вищої освіти Польщі [Текст] / К.П. Хоменко // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» – Додаток 1 до Вип. 5, Том I (52) : Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К.: Гнозис, 2014. – С. 385–391
6. <http://polonia-consulting.com.ua/вища-освіта-в-польщі/>